

ЗАГАРІЙ

Вадим Петрович
vadymzagarii@gmail.com

УДК 336.4

к.е.н., експерт відділу по роботі з мігрантами, Міжнародна Організація з Міграції

МІГРАЦІЙНІ ФІНАНСИ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

MIGRATION FINANCES AS INVESTMENT RESOURCE FOR BUSINESS ENVIRONMENT OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES DEVELOPMENT

Стаття присвячена визначенню суті міграційних фінансів, їх впливу на фінансову безпеку держави, а також можливостям їх перерозподілу та використання в процесі розбудови бізнес-середовища об'єднаних територіальних громад. В статті обґрунтована необхідність залучення активних мігрантів до реалізації бізнес-ідей на місцевому рівні.

Статья посвящена определению сути миграционных финансов, их влиянию на финансовую безопасность государства, а также возможностям их перераспределения и использования в процессе развития бизнес-среды объединённых территориальных общин. В статье обоснована необходимость привлечения активных мигрантов к реализации бизнес-идей на местном уровне.

The article is devoted to the definition of the migration finances essence, their impact on the financial security of the state, as well as their potential redistribution and usage while business environment of united territorial communities development. The article justifies the need of attraction of active migrant workers for implementation of their business-ideas at the local level.

Ключові слова: міграційні фінанси, грошові перекази, золотовалютні резерви, об'єднані територіальні громади, децентралізація

Ключевые слова: миграционные финансы, денежные переводы, золотовалютные резервы, объединённые территориальные общины, децентрализация

Keywords: migration finances, remittances, international reserves, united territorial communities, decentralization

ВСТУП

Питання впливу валютних цінностей, завезених або надісланих українськими емігрантами з-за кордону, на фінансову безпеку держави та на розвиток бізнес-середовища зокрема є одним із найскладніших в умовах сучасного розвитку вітчизняної економіки. В наукових працях останніх років відзначається відсутність чіткого бачення не тільки механізму імплементації даних фінансових активів, але й їх впливу на розвиток підприємництва в Україні в цілому. Окремі дослідження Міжнародної організації з міграції, Світового Банку та інших міжнародних та міжурядових організацій дають змогу проаналізувати загальні міграційні тенденції в суспільстві та пов'язані з ними наслідки. Тоді як комплексна оцінка міграційних фінансів та процесів їх перерозподілу в економіці України відсутня.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту міграційних фінансів, їх впливу на розвиток бізнес-середовища об'єднаних територіальних громад та на рівень фінансової безпеки держави в цілому.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є матеріали міжнародних та міжурядових

організацій, офіційні статистичні дані Міністерства фінансів України та Національного банку України, відкриті ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Практично кожна наукова стаття останніх років, в якій досліджувались соціально-економічні події в Україні, розпочиналась стандартними словами про те, що держава нині переживає скрутні часи. Відзначалась системна політична криза, яка накладає свій відбиток на неокріплену післякризову економіку; економічна система не один рік залишається досить чутливою до дій зовнішніх та внутрішніх шоків, що знаходить своє віддзеркалення у нестабільності національної валюти, кризі банківської системи країни, застої виробничого комплексу... Незважаючи на це, Національна рада реформ продовжує реалізацію великої кількості проектів щодо покращення ситуації у кожній конкретній сфері, використовуючи практичні здобутки розвинених країн та власні напрацювання, намагаючись імплемувати реформи для розбудови галузей економіки. Реформатори впевнені, що нинішні скрутні часи для української економіки водночас є

відправною точкою до перспективних перетворень та можливостей змінити закоренілу систему на краще.

У той час, коли реформаторські сили вбачають у нинішній економічній ситуації в Україні не лише проблеми, але й можливості, та намагаються змінити соціально-економічну ситуацію в країні на краще, відзначаються досить конкретні негативні тенденції в різних сферах життєдіяльності суспільства, спричинені діями суб'єктів, які не бажають приймати активну участь у відновленні країни, або, як мінімум, просто дочекатись змін на краще. Мова йде про громадян з гостро вираженою схильністю до еміграції, які замислюються про виїзд з України або вже реалізували це на тлі погіршення соціально-економічної ситуації в державі в останні роки. Проте всезростаючі еміграційні очікування в середньостроковій перспективі можуть трансформуватись в конкретні вигоди для української економіки, якщо в державі буде сформовано дієвий механізм використання монетизованих результатів життєдіяльності громадян України за кордоном. В даному контексті вважаю за необхідне виділити об'єкт дослідження – «міграційні фінанси» як фінансові ресурси, що супроводжують рух робочої сили між державами та виступають джерелом розвитку економіки держави-реципієнта.

За даними Світового Банку загальна сума офіційних грошових переказів заробітчанами в Україну у 2015р. становила близько 6 млрд. дол. США, що робить Україну абсолютним лідером серед країн Європи та Центральної Азії по даному показнику [1 с. 21-22]. У цьому контексті варто відзначити, що обсяг ВВП України за 2015 р. становив близько 90 млрд. дол. США [2]. Обсяг же золотовалютних резервів НБУ на кінець листопада 2016 року становив 15,5 млрд. дол. США. При чому за словами Голови НБУ Валерії Гонтаревої в 2017

році Україні потрібно буде заплатити 2,5 млрд. дол. США на обслуговування зовнішнього боргу та повернення першого траншу по програмі stand-by, яка була розпочата у 2014 році. Зі слів В. Гонтаревої в наступному календарному році Україні потрібно готуватись до порушення відносної стабільності у грошово-кредитній сфері, оскільки очікуване зменшення ЗВР негативно вплине на рівень фінансової безпеки держави в цілому [3]. Аналізуючи вище наведені дані, можна прийти до висновку, що сума зароблених та фактично «привезених» заробітчанами грошей з-за кордону не виглядає такою ж і малою. А з огляду на тотальну кризу фінансового сектору та виробничого комплексу держави, без перебільшення, може стати фінансовою основою до розбудови економіки України, особливо це стосується розвитку малого підприємництва.

Незважаючи на те, що Україна займає лідируючу позицію в регіоні по надходженню валюти від громадян з-за кордону, залишається відкритим питання впливу держави на розподіл та використання даних фінансових ресурсів. Очевидно, що більша частина валютних цінностей поповнить валютний ринок та в кінцевому підсумку осяде в ЗВР держави. В той же час не менш очевидним фактом є те, що держава не правомірна змушувати громадян витратити зароблені за кордоном гроші на конкретні цілі. Проте повинна створювати відповідні умови для того, щоб фактична вартість валютних цінностей не просто поповнювала резерви НБУ, а й працювала на розвиток та розбудову вітчизняної економіки. Дані Міжнародної організації з міграції свідчать про те, що кінцевою метою українців, які надсилають зароблені кошти з-за кордону в Україну, є: заощадження (42%); витрати на повсякденні потреби та їжу, тобто фонд споживання (25%); інвестування у нерухомість – купівля або ремонт (17%) [4, с. 20].

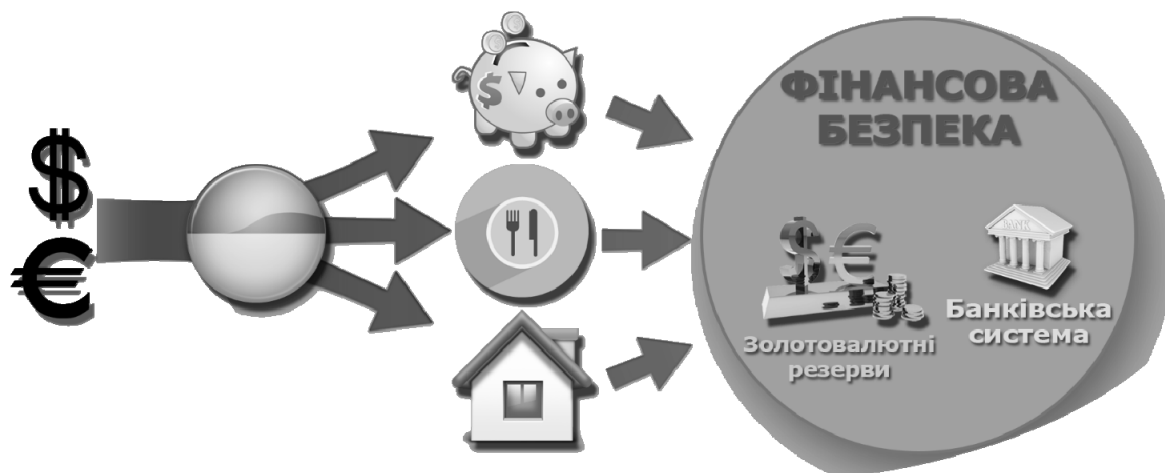

Рис. 1. Перерозподіл міграційних фінансів в економіці України: сьогодення

Варто зазначити, що цілком інвестування у бізнес є лише 1% від всього обсягу грошових переказів. І причиною цьому є не лише складна соціально-економічна ситуація в країні, коли основну частину зароблених коштів громадяни витрачають на забезпечення власних першочергових потреб, а відсутність ефективного механізму роботи з

заробітчанами, який би мотивував їх вкладати зароблені кошти у реальний сектор вітчизняної економіки, розпочинати та розвивати бізнес на місцях. Зважаючи на державний вектор підтримки регіонального розвитку в процесі економічної децентралізації, об'єднані територіальні громади (ОТГ) повинні перейняти на себе роль ініціатора

позитивних зрушень та повністю реалізувати принцип субсидіарності в процесі імплементації реформи у сфері розвитку малого підприємництва. За 2015-16рр. в Україні було створено 184 ОТГ та, як свідчать дані звіту Національної ради реформ, децентралізація дозволяє формувати якісно нові відносини в управлінні бюджетними коштами, мотивуючи учасників даного процесу до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів [5, с. 12-19]. Це, в свою чергу, відкриває нові можливості до розвитку малого підприємництва на місцях, в тому числі до залучення активних мігрантів до розбудови бізнес-середовища в регіонах.

Результати дослідження місії Міжнародної організації з міграції в Україні вказують на те, що середньостатистичний український мігрант характеризується не тільки досить високою схильністю до заощадження, але й відносно високим рівнем підприємницьких амбіцій [6, с.82]. Проте дані амбіції нівелюються доволі абстрактними перспективами реалізації підприємницької ідеї з огляду на нестабільну економічну ситуацію в країні, все ще високий рівень корупції у всіх ланках економічної системи, бюрократичні перепони та відсутність комплексної підтримки держави у сфері малого підприємництва. Тому не дивно, що переважна більшість заробітчан надає перевагу не інвестуванню

зароблених за кордоном грошей у бізнес, а банальному їх зберіганню на депозитах у банківських установах або «під подушкою» вдома. В даному контексті варто відзначити, що за даними НБУ на початок 2016 року обсяг депозитів фізичних осіб у іноземній валюті становив 8,7 млрд. дол. США, а у національній валюті 186,3 млрд. грн., що виглядає доволі потужним ресурсом активізації розвитку малого підприємництва на місцях [7]. Але знову ж таки, без створення дієвого механізму використання та спрямування даного ресурсу у реальний сектор економіки, зазначений фінансовий актив буде продовжувати обслуговувати банківську систему України, маючи опосередкований вплив на сферу суспільного виробництва. Тому формування даного механізму, на мою думку, повинно розпочинатись саме з роботи з активними працюючими мігрантами як основним джерелом припливу валютних цінностей в Україну на рівні фізичних осіб. В перспективі інвестування міграційних фінансових ресурсів у бізнес забезпечить зростання суспільного виробництва в країні та, як наслідок, підвищення експортного потенціалу держави. В свою чергу, зростання експортних операцій забезпечить приплив валютних цінностей з-за кордону, що позитивно вплине на рівень фінансової безпеки (або фінансової стабільності) України (рис. 2).

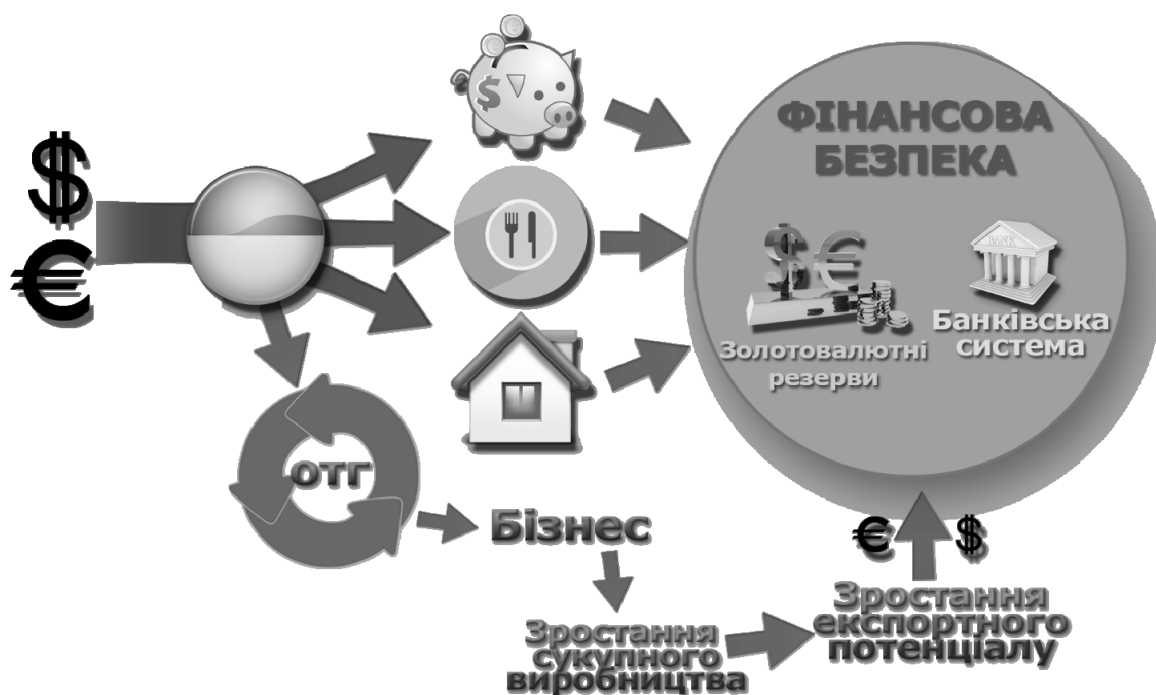

Рис. 2. Бізнесо-орієнтований підхід перерозподілу міграційних фінансів в економіці України

Першочерговим завданням держави у контексті залучення мігрантів до розбудови малого підприємництва на місцях є створення на рівні ОТГ комплексного механізму перетворення міграційних фінансових активів у інвестиційний ресурс. В даному контексті за ініціативи Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального

господарства України та за підтримки держави на законодавчому рівні ОТГ повинні перейняти на себе відповідальність за розбудову малого та середнього підприємництва в рамках громад. Робота повинна вестись в напрямках матеріально-технічної підтримки (залучення наявної матеріально-технічної бази ОТГ в процесі реалізації бізнес-ідей), інформаційної та

консультаційної роботи на місцях, податкових преференцій для соціально-орієнтованих бізнес-проектів. У рамках розвитку малого підприємництва на місцевому рівні доцільним було б зробити акцент на активне залучення мігрантів до реалізації бізнес-ідей саме у рамках соціального підприємництва. Останнє вже давно не є модним трендом, скоріше дієвим інструментом вирішення соціальних проблем ситуації хронічного дефіциту бюджетів місцевого рівня. А зважаючи на те, що активні мігранти-заробітчани, в основному, є вихідцями з невеликих міст, дана ініціатива може стати основою до розбудови соціальної інфраструктури населених пунктів, де, на відміну від великих міст, соціально-економічні проблеми населення проявляються набагато гостріше.

ВИСНОВКИ

Вище викладені перспективи розвитку досліджуваної проблематики є лише вершиною айсбергу можливостей практичної реалізації ідей в даній сфері. Але вже зараз можна точно сказати, що, зважаючи на всеохоплюючі та всезростаючі міграційні тенденції всередині українського суспільства, фінансова частина міграційних процесів в Україні варта більш ретельної уваги з боку наукового співтовариства, державних інституцій та представників бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Migration and Remittance: Recent Developments and Outlook [Electronic resource] / World Bank Group. – April 2016. – Access mode: <http://pubdocs.worldbank.org/en/661301460400427908/MigrationandDevelopmentBrief26.pdf>.
2. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс] / Фінансовий портал “Мінфін”. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>. – Назва з екрана.
3. “Будем терять каждый день”: Гонтарева предупредила о расплате в 2017 году [Електронний ресурс] / Обозреватель / Банки и Финансы. – Режим доступу: <http://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/34861-budem-teryat-kazhdyj-den-gontareva-predupredila-o-rasplate-v-2017-godu.htm>. – Назва з екрана.
4. Migration in Ukraine: facts and figures [Electronic resource] / International Organization for Migration. – 2016. – Access mode: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf.
5. Моніторинг процесу реформ: 9 місяців 2016 року [Електронний ресурс] / Національна Рада Реформ. – 2016. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/broshura_a4_ukr.pdf.
6. Migration as an enabler of development in Ukraine [Electronic resource] / International Organization for Migration. – 2016. – Access mode: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_as_an_enabler_of_development_in_ukraine.pdf.
7. Основні тенденції грошово-кредитного ринку України за грудень 2015 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=14716152&showTitle=true.